

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ГОРБАЧОВА ІРИНА МИХАЙЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

УГОДА ПРО ПРИМИРЕННЯ ТА ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ: УНИКНЕННЯ ПОКАРАННЯ ЧИ ЗАСІБ ЗАОХОЧЕННЯ

В процесі посилення кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, з метою максимального забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності у вказаній категорії справ, законодавець ввів низку заборон, і серед іншого, заборону на застосування положень ст. ст. 45, 46 КК України. Та, незважаючи на такий прямий законодавчий припис-заборону, суд, керуючись ст. 45 КК України, звільнив особу за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 366-2 КК України (справа № 991/6749/22) [1]. Крім того, ч. 1 ст. 75 КК України унеможливорює звільнення від відбування покарання з випробуванням за вищевказані діяння, а ст. 69 КК не застосовується тільки щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Зрозуміло, що такі суттєві обмеження в застосуванні «заохочувальних» інститутів кримінального права щодо певної категорії справ, змусило «практику» знайти шляхи подолання цих заборон. Одним з таких механізмів виявився інститут угод про примирення та визнання винуватості.

Положення чинного КПК та КК України не забороняють укладання угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях про корупційні кримінальні правопорушення та пов'язані з корупцією, та угоди про примирення – у справах про ДТП за ст. 286-1 КК України. Наприклад, відповідно до п. 1 ч. 1. ст. 469 КПК України угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо: кримінальних проступків, нетяжких злочинів, тяжких злочинів. Втім є певні обмеження в укладанні угод про корупційні кримінальні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією, які передбачені ст. ст. 469, 470 КПК, та приписами КК України, відповідно до яких не можуть бути застосовані положення ст. 69 КК, ст. 75 КК України, втім не заборонено застосування положень ст. 69-1 КК України. Так само не забороняється укладання угод про визнання винуватості та примирення з потерпілим і у справах про ДТП в стані сп'яніння, але теж з певними кримінально-правовими обмеженнями.

Обидві категорії кримінальних правопорушень мають підвищену суспільну небезпеку, але, якщо навіть в деяких випадках можна

виправдати ситуацію, коли людина сіла за кермо в стані сп'яніння (наприклад, після святкування дня народження, людина вимушена сісти за кермо задля доставлення іншої людини до лікарні, якій терміново потрібна допомога), що теж досить умовно, то виправдати корупцію, в принципі, не заходять аргументи.

Втім де-факто чинний КК України не створює перепон для укладання угод про визнання винуватості у кримінальних справах про корупційні кримінальні правопорушення та пов'язані з корупцією з можливістю звільнення від відбування покарання з випробуванням. Таку можливість надає прогалина, що утворилася за змістом ч. 2 ст. 75 КК України, якою суди іноді «користуються». В ряді вироків ВАКС, з посиланням на ч. 2 ст. 75 КК України, затверджував угоди про визнання винуватості щодо даної категорії справ із звільненням від відбування покарання з випробуванням [2]. Ця прогалина виникла через зміни, внесені до КК України до ч. 2 ст. 75 КК Законом від 19.11.2012р. № 4652-VI. Ним була передбачена можливість затвердження угод про винуватість зі звільненням від відбування покарання з випробуванням, і законодавець «забув» уточнити, що дія цього положення не розповсюджується на корупційні кримінальні правопорушення. Зрозуміло, що таке самостійне та «відірване» тлумачення ч. 2 ст. 75 КК є неможливим та недопустимим через системність тлумачення закону про кримінальну відповідальність, оскільки в іншому випадку такий підхід створює можливість маніпулювання законом, що у свою чергу, породжує новий виток корупції. Крім того, неправильним з точки зору правозастосування є розуміння як абсолютно незалежних норм, що містяться в ч. 1 та ч. 2 ст. 75 КК, оскільки ч. 1 цієї статті визначаються загальні та обов'язкові умови застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням в усіх випадках, в тому числі у випадках укладання угод, іншими словами, загальне правило, за умов якого може ставитися питання про звільнення з випробуванням. Отже ч. 2 ст. 75 КК є спеціальною відносно ч. 1 нормою, оскільки передбачає можливість укладання угод щодо звільнення з випробуванням, але на умовах, визначених загальним правилом (ч. 1). Такої ж позиції дотримується і Верховний Суд. Наприклад, 27.09.2021р. Верховний Суд у справі № 234/1940/20 прийняв рішення, згідно з яким не припускається звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо хоча б один злочин, вчинений особою, засудженою за сукупністю злочинів, є корупційним [3]. Подібну правову позицію ВС висловив і у справі № 734/631/19.

Викладене свідчить, що нормативне закріплення можливості укладання угод про визнання винуватості в питанні звільнення від відбування покарання з випробуванням за корупційні кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, не сприятиме досягненню цілей кримінального законодавства, адже за умов чіткої законодавчої заборони застосування такого виду звільнення у вказаній категорії справ, практика «знайшла» пробіли в законодавстві задля розвитку нової корупційної складової: адже закон можна за бажанням витлумачити як треба, та як «потрібно». А це додаткові корупційні ризики, тим більше, в такій категорії справ.

Що стосується практики укладання угод у справах про ДТП в стані сп'яніння (ст. 286-1 КК), то ситуація виглядає наступним чином. Останніми роками сформувалася практика укладання у такій категорії справ угоди про примирення з потерпілим (тільки у випадках за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 286-1 КК України).

Наприклад, у низці рішень (Вирок від 28.12.2022 р. у справі 531/2169/22; Вирок від 28.12.2022 р. у справі № 740/4774/22; Вирок від 22.12.2022 р. у справі № 750/4985/22; Вирок від 15.12.2022 р. у справі № 175/1856/22; Вирок від 19.01.2022 р. у справі № 542/26/23; Вирок від 23.01.2023 р. у справі № 541/918/22; Вирок від 23.01.2023 р. у справі № 161/286/23; Вирок від 26.01.2023 р. у справі № 347/1497/22) [4], суди затвердили угоди про примирення, якими було узгоджено покарання в 99 % вказаних випадків у вигляді штрафу від 1 до 3 тис. н.м.д.г., з позбавленням права управління транспортним засобом строком на 3 роки. В усіх випадках в затверджених угодах зазначалося щонайменше три обставини, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення (щире каяття та активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення; добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди; надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення; надання матеріальної допомоги на проведення медичного огляду та лікування); та характеристика особи винного (раніше не судимий, позитивна характеристика; наявність малолітніх дітей, тощо). В жодному з вказаних випадків, не було узгоджено покарання у виді позбавлення волі, але практика укладання таких угод про примирення є прозорою, чіткою та зрозумілою, на відміну від угод у попередній категорії справ. Крім того, згідно правового висновку, який міститься у Постанові Верховного суду України від 14.04.2016 у справі № 5-23кс15/16, справедливості покарання повинна визначатися з точки зору врахування інтересів усіх суб'єктів кримінально-правових відносин, у тому числі й потерпілих [5]. Однією з умов досягнення цієї мети є відшкодування завданого злочином збитку або усунення шкоди.

Верховний Суд у постанові по справі № 756/11661/17 фактично затвердив формулу «публічного інтересу» (адже у справах про ДТП саме певне сфера публічного інтересу є основним об'єктом посягання), що «угода про примирення являє собою ключовий інструмент узгодження інтересів учасників кримінально-правового конфлікту та забезпечення їх балансу. Адже сторони шляхом компромісних і взаємовигідних рішень між собою адаптують норми права про примирення щодо конкретного (їх) випадку, чим задовольняють свої інтереси, а в результаті і суспільні (публічні) інтереси» [6]. Як наслідок, п. 19 Постанови Пленуму ВСС РЦКС 11.12.2015 № 13 «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» [7] частково втратив свою актуальність, та не перешкоджає можливості укладання угод про примирення у справах про ДТП в стані сп'яніння (ст. 286-1 КК України). І на відміну від угод про визнання винуватості у справах про корупцію,

у випадку укладання таких угод про примирення прослідковується дійсне каяття винного, і головне – захист прав потерпілого та належна компенсація, відшкодування завданої шкоди.

Список використаних джерел:

1. Ухвала Вищого Антикорупційного суду від 01.02.2023 р., справа № 991/6749/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108787696> (дата звернення: 05.05.2023).
2. Вирок Вищого Антикорупційного суду від 21.11.2019 р., справа № 761/3762/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85801979> (дата звернення: 05.05.2023); Вирок Вищого Антикорупційного суду від 30.04.2019 р. справа № 991/2904/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89036195> (дата звернення: 05.05.2023).
3. Постанова Верховного Суду від 27.09.2021 р., справа № 234/1940/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99926673> (дата звернення: 05.05.2023).
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
5. Постанова Верховного суду України від 14.04.2016 р., справа № 5-23кс15/16. URL: <https://sudpraktika.wordpress.com/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-69-1> (дата звернення: 05.05.2023).
6. Постанова Верховного Суду від 06.12.2018 р., справа № 756/11661/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78496216> (дата звернення: 05.05.2023).
7. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод : Постанова Пленуму ВС РПКС від 11.12.2015 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15> (дата звернення: 05.05.2023).

Ключові слова: корупційні кримінальні правопорушення, звільнення з випробуванням, угода про визнання винуватості, угода про примирення, порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту.

Key words: corruption criminal offences, probationary release, plea agreement, reconciliation agreement, offences of traffic safety rules or vehicle operation.

ГУМЕНЮК ВІТАЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ДІЙОВИМ КАЯТТЯМ

Статті 44–49 Розділу IX Кримінального кодексу України визначають положення щодо звільнення від кримінальної відповідальності. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених КК України. Звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених указаним Кодексом, здійснюються виключно судом [1]. За своїм змістом звільнення від кримінальної відповідальності

СЕКЦІЯ 20

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Коломієць Юлія Юріївна Угода про визнання винуватості для корупціонерів	165
Стрельцов Євген Львович Догми кримінального права воєнного стану	168
Мирошниченко Наталія Анатоліївна Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	172
Туляков Вячеслав Олексійович Принцип рівності та режими кримінально-правового регулювання	175
Козаченко Олександр Васильович Зміст та властивості обмежувальних заходів	181
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану: новели законодавства	185
Берш Анастасія Яковлівна Психічний стан військовослужбовців під час вчинення кримінального правопорушення як підстава визнання їх обмежено осудними	188
Василяка Олеся Костянтинівна Штраф чи позбавлення волі за незаконне перетинання кордону військовозобов'язаними?	191
Горбачова Ірина Михайлівна Угода про примирення та визнання винуватості: уникнення покарання чи засіб заохочення	194
Гуменюк Віталій Васильович Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям	197
Гуртовенко Олег Леонтійович Меметична теорія кримінально-протиправної поведінки та кримінальне право: постановка питання	201
Іванова Вероніка Петрівна Кримінально-правовий захист конституційних (основних) прав і свобод людини і громадянина	205
Камінський Петро Валерійович Окремі питання криміналізації примушування до шлюбу	208
Колодін Денис Олексійович До питання кримінально-правового регулювання захисту виборчих прав громадян	211